

Чекман І. С.,
Борзенко І. О.,
Каплінський С. П.

ДРУГИЙ ЕТАП ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ ОЛІМПІАДИ З ФАРМАКОЛОГІЇ: АНАЛІЗ, ПРОПОЗИЦІЇ

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця (м.Київ)

Резюме. В статті узагальнені дані літератури та дослідження авторів щодо науково-методичних основ проведення другого етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з фармакології в умовах Болонського процесу.

Ключові слова: другий тур олімпіади, фармакологія.

Вступ

Основна задача вищого навчального закладу будь-якого спрямування – підготовка висококваліфікованих спеціалістів, і, як її частина, – виявлення та підтримка обдарованих студентів, надання останнім можливості отримати глибші та ґрунтовніші знання, розкрити свій талант та здібності [2, 12].

Особливої гостроти набуває це питання в сучасних умовах переходу на Болонську систему освіти. Основними принципами останньої є: двоциклове навчання, кредитно-модульна система, підвищення рівня контролю знань, розширення мобільності, забезпечення працевлаштування випускників, підвищення привабливості європейської системи освіти.

Однією з принципових відмінностей Болонської системи від її радянської попередниці є створення рейтингу студентів даного курсу з визначенням перших десяти, яким надається суттєва перевага у працевлаштуванні. Даний рейтинг включає результати поточного та проміжного контролю знань. Зрозуміло, що цю десятку мають сформувати найкращі студенти свого курсу, які не лише змогли засвоїти величезний об'єм фактичних знань та навичок, а й можуть використати їх у практичній діяльності, випускники, які не зупиняться у розвитку після закінчення університету, а будуть працювати над своїм професійним удосконаленням впродовж всього трудового життя [4, 9].

Міністерство охорони здоров'я України вже здійснило системні заходи щодо переходу підготовки лікарів на європейські стандарти. Створена концепція до- та післядипломної медичної освіти відповідно до вимог Всесвітньої федерації медичної освіти та основних положень Болонського процесу, що дозволить різко підвищити якість підготовки

студентів і лікарів та поліпшити рівень надання кваліфікованої медичної допомоги населенню [5, 10].

Нові умови функціонування вищої освіти ставлять перед викладачами завдання щодо більш ретельного пошуку обдарованої частини студентства, його підтримки та стимуляції до більш глибокого вивчення дисципліни. Для вирішення цієї мети педагогікою застосовується низка методів контролю знань, визначення не лише вміння засвоїти новий матеріал, а й об'єм, що може бути вивчений за одиницю часу, здатності застосувати здобуті знання на практиці. Одним з таких методів є проведення Всеукраїнських студентських олімпіад, яке чітко регламентується законодавством України, і визначаються як система масових очних змагань у творчому застосуванні здобутих знань, умінь та навичок серед студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, незалежно від форм власності та підпорядкування [1, 11].

Матеріали і методи дослідження

Проаналізовано дані українських та іноземних авторів щодо проведення студентських олімпіад з фармакології. Систематизовано власний багаторічний досвід проведення першого туру олімпіади з фармакології та досвід підготовки студентів до участі у II етапі Всеукраїнської олімпіади. Аналіз результатів олімпіад дає можливість здобуття цінної інформації для покращення педагогічного процесу, вдосконалення викладання дисципліни у цілому.

Результати та їх обговорення

Всеукраїнські олімпіади розглядаються як метод виявлення, відбору та підтримки обдарованої молоді, розвитку та реалізації здібностей, стимулювання творчої праці найкращих студентів у своїх галузях.

Олімпіада проводиться у два етапи. Перший відбувається з навчальної дисципліни у вищому навчальному закладі серед студентів, які в ньому навчаються. Завдання та формат проведення, вимоги до учасників, визначається у кожному ВУЗі та на окремо взятій його кафедрі самостійно. Так, на деяких кафедрах Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця викладачі рекомендують (дають направлення на участь у олімпіаді) лише найбільш обдарованим студентам своїх академічних груп. Таким чином досягається обмеження числа учасників, що з одного боку полегшує організаційні моменти, а з іншого дає можливість ввести складніші завдання.

На інших кафедрах (в тому числі і на кафедрі фармакології та клінічної фармакології) до участі в I турі запрошуються всі бажаючі, в тому числі і студенти старших курсів. Такий підхід дозволяє визначити «середній» та «високий» рівні знань поточного курсу студентів, виявити проблемні розділи у засвоєнні дисципліни та внести, на основі їх аналізу, поправки до педагогічного процесу.

Другий етап проводиться на базі навчального закладу, який призначається Міністерством освіти та науки України терміном на три роки. Останній визначає час проведення змагання, кількісний склад учасників у рівній пропорції для кожного навчального закладу, розсилає анкети, визначає тематику та формат завдань, складає звіт для Інституту інноваційних технологій та змісту навчання.

Для досягнення високих результатів в II турі Всеукраїнської олімпіади виключно важливою є підготовка потенційних учасників вже з перших днів навчального року. Всім викладачам рекомендується звертати увагу на найсильніших студентів у академічних групах, давати їм завдання підвищеної складності, задачі на мислення та такі, що потребують творчого підходу. Наш досвід показує, що систематичне відвідування лекцій, практичних занять, опрацювання першоджерел та певна спритність у цитуванні чужих думок, узагальнені, з поданням їх викладачеві як своїх власних може ввести в оману щодо рівня підготовки й стану ерудованості студентів. Звідси впливає необхідність саме тривалого контакту викладача та студента, включаючи і поза аудиторне спілкування. Така робота ведеться цілеспрямовано аж до проведення I туру олімпіади, на який кожен викладач запрошує своїх кандидатів. Це дає змогу

відібрати найбільш працелюбних студентів з хорошою базою підготовки. Але до участі в олімпіаді запрошуються і всі бажаючі, що не обмежує можливість перевірити свої знання студентам із середньою успішністю [3].

Перед проведенням першого етапу олімпіади створюється комісія та журі олімпіади, яку очолює завідувач кафедри. Відповідальний викладач готує завдання, формат та зміст яких обговорюється з колегами. Журі олімпіади перевіряють роботи учасників та колегіально приймають рішення щодо переможців. Одразу після оголошення результатів олімпіади студентів, що посіли перші три місця запрошують на бесіду з приводу з'ясування можливостей та бажання продовжити боротьбу у другому етапі. Викладач, що відповідає за підготовку студентів, пропонує план та етапи підготовки до змагання, забезпечує додатковою навчальною та науковою літературою. Робота цього викладача, як консультанта з поглибленої фармакологічної підготовки претендентів для участі в олімпіаді, вимагає вдалого вписування як у графік навчального процесу, так і в кафедральний розклад позааудиторної роботи зі студентами. Ця праця педагога має бути спрямована й побудована так, щоб це не стало перешкодою й не завадило нормальному навчанню як самого кандидата з інших предметів, так і викладача з основною масою студентів.

Після проведення першого етапу олімпіади і остаточного формування учасників другого туру починається інтенсивна робота саме з цими студентами. При цьому у значній мірі зростає частка позааудиторної та самостійної роботи. Викладач рекомендує літературу, розбирає завдання олімпіад попередніх років, керує, спрямовує у вірному руслі підготовку студентів, допомагає розставити потрібні акценти у матеріалі тощо.

Оскільки форма співпраці викладача і студента в процесі підготовки до олімпіади добровільна, вона повинна носити конструктивний, ненав'язливий і доброзичливий характер, щоб не відбити бажання у відібраних претендентів на якомусь етапі перервати підготовку.

Підготовка ускладнюється тим, що загальних правил складання завдань не існує. Кожна кафедра базового навчального закладу готує білети на олімпіаду на власний розсуд. Типи та види завдань, зазвичай, є типовими для контрольних чи самостійних робіт, розроблених фахівцями даної кафедри.

Так, підсумовуючи досвід виступу на кількох олімпіадах з фармакології, що проводилися у різних містах, слід відмітити значні відмінності у завданнях. Так, у Сімферопольському медичному університеті завданням, на вирішення якого надавалося найбільше часу полягало у постановці проблемного питання. Необхідно було у письмовій формі розгорнуто, логічно на нього відповісти. При цьому бажаним було продемонструвати ґрунтовні теоретичні знання. Цей конкурс оцінювався комісією, до складу якої входили не лише представники кафедри-господаря, а й викладачі інших ВУЗів. Проте найбільшу кількість балів приносили тестові завдання, які виконувалися на комп'ютері, а питання вибиралися випадково із загальної бази «Крок».

У Одеському медичному університеті минулого року II тур олімпіади проводився у два етапи – один з яких полягав у вирішенні тестових завдань формату Б (можливі два та більше правильних варіантів відповіді), другий – відповідь на конкретні теоретичні питання, що оформлювалися у вигляді клінічної задачі чи простого питання щодо фармакокінетики чи фармакодинаміки певних препаратів.

Дуже важливими є часові проміжки, які надаються для виконання завдань. Якщо в першому випадку олімпіада продовжувалася чотири дні, що дало можливість акліматизуватися, відпочити з дороги, а вирішення завдань тривало два дні, то в другому випадку студентам пропонувалося вирішити тести та задачі одночасно, навіть без перерви, що є надзвичайно виснажливим.

Таке різноманіття у типах завдань вимагає поєднання різних підходів до підготовчого процесу. Для цього на нашій кафедрі постійно збираються нові та активно застосовуються збірники завдань, що були опубліковані у попередні роки. Це ускладнює та розширює підготовчий процес, тому існує реальна необхідність уніфікації, чіткої визначеності обов'язкових видів задач для олімпіадних змагань. Крім того має допускатися можливість базовим навчальним закладам пропонувати нові, оригінальні форми перевірки знань і творчих здібностей учасників.

Особлива увага приділяється відпрацюванню основної практичної навички у курсі фармакології – виписуванню рецептів. Причому викладач на кожному занятті дає все складніші завдання, що включають в себе написання рецепта, намагаючись дове-

сти це вміння до автоматизму. Прискіпливо розбираються такі нюанси як правила переносу, доцільність застосування скороченої чи розгорнутої форми виписування даного лікарського засобу тощо.

На підготовчому етапі викладачі кафедри намагаються не просто підготувати групу студентів до змагання, а формувати команду. У кожну команду стараємося включити лідера – людину з вираженими бійцівськими та організаторськими здібностями, психічно сильну та врівноважену (ця особа може навіть мати дещо нижчий рівень знань, проте основна її задача – згуртувати студентів навколо спільної, командної мети). На передодні від'їзду учасників до навчального закладу-організатора олімпіади проводиться психологічна підготовка команди, направлена на підвищення готовності та стійкості до стресових ситуацій, які можуть трапитися в дорозі, по приїзді, під час самого змагання чи після нього, орієнтацію на здобуття не лише особистого, а й загальнокомандного результату. Організуються зустрічі з «олімпійцями» попередніх років, які передають свій досвід та враження новому поколінню. Викладач проводить бесіду стосовно можливості, підстав та форми подання апеляцій на оцінки журі. Таким чином вдається ввести команду в атмосферу змагання, надати їй впевненості, налаштувати її до цього випробування як до можливості проявити себе і здобути перемогу.

З метою підвищення мотивації учасників, вони звільняються від остаточного контролю знань з виставленням найвищої оцінки, отримують перевагу в участі в науковій діяльності кафедри тощо.

Результати олімпіад направляються до інституту інноваційних технологій та змісту навчання Міністерства освіти і науки України. Ця інституція є провідною державною науково-методичною установою Міністерства освіти і науки України, яку затверджено постановою кабінету Міністрів України від 7 лютого 2006 року №308 та відповідного наказу Міністерства освіти і науки України від 16 лютого 2006 року №109 на базі 6 структурних підрозділів (4 Науково-методичних центрів, Інституту навчальної літератури та Головного обчислювального центру). Головне завдання Інституту полягає в реалізації державної політики в галузі освіти щодо задоволення її потреб у науково-методичному забезпеченні, удосконаленні змісту і методів навчання та виховання молодого покоління на всіх

рівнях і в усіх ланках національної системи безперервної освіти [6, 7, 8].

Згідно з концептуальними засадами модернізації освіти в Україні діяльність Інституту спрямована на розробку та визначення державних стандартів освіти для різних її рівнів (дошкільна, загально-середня, професійно-технічна, вища та післядипломна), проведення експертизи та сертифікації сучасних дидактичних засобів навчання і шкільного обладнання, комп'ютеризації освіти і впровадження нових інформаційних технологій в навчально-виховний процес, запровадження сучасних методів і засобів автоматизованого управління закладами освіти та інформаційно-телекомунікаційне забезпечення їхнього функціонування.

Інститут приділяє значну увагу роботі з обдарованою талановитою молоддю, проведенням масових заходів (олімпіад, наукових конкурсів, турнірів тощо), створенню навчально-методичного інструментарію задоволення її пізнавальних інтересів і уподобань, вивченню та поширенню вітчизняних і зарубіжних педагогічних інновацій, новітніх освітніх технологій, впровадженню в навчальний процес прогресивних педагогічних технологій, проведенню науково-практичних конференцій і семінарів з проблем освіти.

Саме тут здійснюється остаточна обробка результатів II туру олімпіад, аналізуються загальний рівень знань обдарованих, «сильних» студентів, з метою розробки завдань на так званій «середній рівень», визначаються проблемні розділи у курсі викладання дисципліни. На основі цих даних формуються практичні методичні рекомендації щодо викладання дисципліни, вносяться поправки до програми.

Однак слід зазначити, що цьому процесу бракує прозорості. Оскільки на офіційному

сайті інституту інноваційних технологій та змісту навчання Міністерства освіти і науки України немає результатів олімпіад, списків переможців, орієнтовних завдань та їх аналізу за попередні роки.

Ще одним важливим питанням є стандартизація, розробка єдиного принципу складання завдань. Ні для кого не секрет, що кафедра-господар олімпіади складає завдання, спираючись на власні методичні розробки, що в якійсь мірі дає певну перевагу студентам з цього ВУЗу в порівнянні з іншими, оскільки подібні завдання вирішувалися на практичних та семінарських заняттях.

У Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця приділяється значна увага Олімпіаді. Переможці та призери другого етапу мають першочергове право працевлаштування на відповідних кафедрах по закінченню навчання, активно залучаються до наукової роботи, отримують грошові премії та цінні подарунки.

Заключення

Олімпіада є творчим змаганням, у якому перевіряється не лише об'єм знань, а й вміння творчо застосувати свої знання. Саме це вміння – найважливіша навичка, якою має оволодіти студент будь-якої спеціальності для успішної та плідної трудової діяльності. Проте важливого впливу на рейтинг студента вона не має. На нашу думку, за участь та перемогу на олімпіадах, особливо II туру, мають нараховуватися бали в рейтинг, причому їх кількість має бути відносно значною. Такий підхід дасть змогу результатам олімпіади істотно впливати на загальний рейтинг студента. Це з одного боку підніме її престиж в очах студентів, а з іншого надасть додаткової мотивації та жаги до перемоги, що в кінці кінців приведе до підвищення якості як самого конкурсу, так і його учасників.

ВТОРОЙ ТУР ОЛИМПИАДЫ ПО ФАРМАКОЛОГИ: АНАЛИЗ, ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Чекман И. С., Борзенко И. А., Каплинский С. П.

Резюме. В статье обобщены данные литературы и исследования автора, которые касаются научно-методических основ проведения второго тура Всеукраинской студенческой олимпиады по фармакологии в условиях Болонского процесса.

SECOND ROUND OF PHARMACOLOGICAL OLYMPIAD: ANALYSIS, SUGGESTIONS

Chekman I.S., Borzenko I. O., Kaplinskiy S. P.

Summary. Literature data and author's investigations that touch the scientific-methodological basis of second round of pharmacological Olympiad conduction in Bologna process conditions are generalized in this article.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України Про вищу освіту // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – ст. 134.
2. Матеріали міжнародної научно-практичної конференції «Інновації і підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації в Республіці Беларусь і за рубежом» // Под ред. И.В. Войтова. – Минск: ГУ «БелИСА», 2008. – 316 с.
3. Мороз П. Про вдосконалення підготовки студентів аграрного ВУЗу до участі в екологічних олімпіадах // Інформаційний вісник АН ВШ України. – 2003. - №3. – с. 17-20.
4. Москаленко В. Ф. Охорона здоров'я в Україні в світлі вимог європейського союзу, конституційних вимог // Український медичний часопис. – 2000. - №6(20). – ст. 7-13.
5. Москаленко В. Ф., Яворовський О. П., Остапюк Л. І. Про шляхи удосконалення якості вищої медичної освіти в контексті вимог болонського процесу // Науковий вісник НМУ. - 2005. - №1-2.
6. Наказ МОН України № 896 від 29.12.2006.
7. Наказ Міносвіти і науки України №109 від 16 лютого 2006 року.
8. Постанова Кабінету Міністрів України №308 від 7 лютого 2006 року.
9. Рижкова С. А. Проблема узгодження загальноєвропейського та національного стандартів вищої освіти // Системні дослідження та інформаційні технології. – 2006. - №3. – с. 134-142.
10. Розпорядження Кабінету міністрів України Про схвалення Концепції розвитку медичної освіти від 17.09.2007.
11. Сергієнко С. Основи організації та перспективи розвитку студентської науки // Вища школа. – 2007. - № 11. – с. 72-77.
12. Солонинко І. І. До проблеми удосконалення практичної підготовки студентів вищих медичних закладів // Медична освіта. – 2007. – №3. – с. 72-75.